This document is signed with eSGN

To check its signatures, open this PDF using Adobe Acrobat Reader.

For more information, visit the Adobe Acrobat's Learn & Support section.

verified by Digidentity

Signature Types

- Signed by a natural person
- Signed by a natural person with a registered profession
- Signed by a legal person or registered organisation

Levels of Electronic Signature

- Simple Electronic Signature
- Advanced Electronic Signature
- Qualified Electronic Signature

G. Gochin

Los Angeles, 28 November 2026
eIDAS Qualified Electronic Signature

Prašymas dėl Pilviškių senųjų žydų kapinių dalies, KVR 20678

PLV-CEM-01 · Data – kvalifikuoto elektroninio parašo data

Grant Arthur Gochin, Lietuvos Respublikos pilietis · 10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, JAV · +1 818-625-6513 · ggochin@gmail.com

Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijai (savivaldybe@vilkaviskis.lt), Pilviškių seniūnijai ir KPD pagal kompetenciją (centras@kpd.lt). Kopija Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkei Fainai Kukliansky (info@lzb.lt).

Pilviškių žydų senųjų kapinių dalis, KVR 20678, yra Pilviškių žydų bendruomenės laidojimo vieta. Savivaldybės sąraše nurodyta Jovarų g., KVR vertinimo akte – Stoties g. S. Buchavecko vertinimu, Pilviškių valsčiuje kartu su 1940 m. pabėgėliais iš Suvalkų krašto galėjo būti šiek tiek daugiau kaip 1 000 žydų (p. 15).

1. Užregistruoti prašymą, pateikti numerį, datą ir atsakingų padalinių kontaktus.

2. Patvirtinti sklypo savininką, valdytoją ir ar Pilviškių seniūnija tebėra paskirta prižiūrėtoja. Pateikti paskyrimo dokumentą, darbų grafiką ir finansavimo šaltinį.

3. Pateikti naujausios KVR 20678 apžiūros aktą, datuotas nuotraukas, priežiūros darbus ir terminus. Jei aktualaus akto nėra, surengti apžiūrą, įvertinant akmenis, užrašus, tvorą, augmeniją, patekimą ir ženklinimą. KPD prašau pateikti turimus būklės dokumentus ir reikalavimus.

4. Parengti ir paskelbti savivaldybės patikrintą inventorių. Kaip vieną šaltinį naudoti 2023 m. katalogo septynis įrašus. Anksčiau vadovavau katalogą tvarkančiai organizacijai. Sutikrinti jo įrašus su KVR byla, vietos apžiūra ir turimais perkėlimo dokumentais. Atskirti išlikusius akmenis ir fragmentus, jų dabartinę vietą bei dokumentais žinomas pradines kapavietes. Pateikti pastovius identifikatorius, nuotraukas, originalius užrašus, transliteraciją, vertimus ir aiškiai pažymėtus neaiškumus. Skelbti patikrintą paieškos katalogą ir nuorodą savivaldybės svetainėje. Akmenų nejudinti ir kapų netrikdyti.

5. Pateikti turimus pradinės teritorijos, perkėlimo ir perlaidojimo planus, aktus ir nuotraukas. Pasitarti su KPD bei žydų bendruomene. Nurodyti terminą, atsakingą padalinį ir finansavimą. Dėl atsisakymo pateikti konkrečius motyvus ir išnagrinėti atskiriamų duomenų pateikimą.

6. Patvirtinti oficialų KVR 20678 adresą ir suderinti Jovarų bei Stoties gatvių įrašus.

7. Pateikti turimus duomenis apie Antanavo žydų laidojimą.

8. Buchaveckas (p. 27, išn. 113) rašo, kad policininkas A. Jasiukynas J. Ramanausko įsakymu nušovė Ch. Černiavskio žmoną ir kūdikį, o Ramanauskas liepė A. Vosyliui nuvežti jų kūnus į žydų kapines. Prašau savivaldybės ir KPD pagal turimus šaltinius nustatyti, ar tai KVR 20678 kapinės, ar apskaitos dokumentuose nurodyti šių ar kitų 1941 m. aukų kapai ir kokie duomenys tai pagrindžia. Prašau KPD nurodyti, ar apsaugos reikalavimai ir ženklinimas į tai atsižvelgia, ir pateikti turimus dokumentus.

9. KVR vertinimo akte (p. 2–3) nurodyta, kad 1988 m. statybų metu kapinių teritorijoje buvo iškasta žmonių kaulų, o perkeltų palaikų laidojimo vieta baigta tvarkyti 1992 m. Akte taip pat nurodyta, kad pagal 2019 m. liepos 16 d. savivaldybės išduotą leidimą Nr. LSNS-45-190716-00022 ir projektą Nr. 08.2.1-CPVA-R-908-41-0003 teritorijoje 2020 m.

pradėti darbai, susiję su estrada, pavėsinėmis, vaikų žaidimų įrenginiais, lauko tinklinio ir automobilių stovėjimo aikštelėmis, takais ir inžineriniais tinklais. Prašau pateikti (a) leidimo kopiją ir projekto brėžinius bei sprendinius kapinių teritorijos ribose, (b) KPD paveldosaugos sąlygas ir suderinimus, (c) konsultacijų su Lietuvos žydų bendruomene ar jos pritarimo dokumentus, (d) dokumentus apie tai, ar 2020 m. darbų metu rasta žmonių palaikų, ir, jei rasta, jų perlaidojimo vietą, (e) duomenis apie finansavimo šaltinį ir sutartį su Centrine projektų valdymo agentūra (CPVA). Prašau raštu nurodyti, kurių iš prašomų dokumentų nėra.

Priežiūros pagrindas – nutarimo I-763 2 punktas, Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 41 punktas ir Vyriausybės nutarimu Nr. 1207 patvirtinto priežiūros aprašo 2 punktas. Skaitmeninimas prašomas kaip dokumentavimo ir išsaugojimo priemonė. Kiek taikoma, dokumentų prašymą nagrinėti pagal Teisės gauti informaciją ir duomenų pakartotinio naudojimo įstatymą.

Esant vertimo neatitikimui vadovaujamasi lietuvišku tekstu.

Pagarbiai
Grant Arthur Gochin

English control translation

Request concerning the surviving part of the Pilviškiai old Jewish cemetery, KVR 20678

PLV-CEM-01 · Date of qualified electronic signature

Grant Arthur Gochin, citizen of the Republic of Lithuania · 10900 Winnetka Avenue, Chatsworth, CA 91311, USA · +1 818-625-6513 · ggochin@gmail.com

To Vilkaviškis District Municipal Administration (savivaldybe@vilkaviskis.lt), Pilviškiai Eldership and KPD within its remit (centras@kpd.lt). Copy to the Jewish Community of Lithuania, attention Chair Faina Kukliansky (info@lzb.lt).

KVR 20678 is a surviving part of the Pilviškiai Jewish community's cemetery. The municipal list gives Jovarų Street and the heritage assessment gives Stoties Street. Buchaveckas estimates that Pilviškiai township may have had slightly more than 1,000 Jews, including the refugees who arrived from the Suwałki region in 1940 (p. 15).

1. Register the request and give its number, date and responsible units' contact details.

2. Confirm the landowner, legal manager and whether Pilviškiai Eldership remains the appointed caretaker. Provide the instrument of appointment, maintenance schedule and funding source.

3. Provide the latest KVR 20678 inspection, dated photos, upkeep undertaken and future deadlines. If a current inspection is unavailable, arrange one covering stones, inscriptions, fencing, vegetation, access and signs. Ask KPD to provide its condition records and applicable requirements.

4. Compile and publish a verified municipal inventory, using the seven entries in the 2023 catalogue as one reference. I formerly chaired the organization that maintains it. Check against the KVR file, a site inspection and any relocation records. Distinguish surviving stones and fragments, their present positions and any original grave locations documented. Include stable IDs, photographs, original inscriptions, transliterations, translations and explicit uncertainty markings. Publish a searchable verified catalogue and link it from the municipal site. Leave stones in place and graves undisturbed.

5. Produce available plans, records and photographs of the original boundaries, relocation and reburial. Consult KPD and the Jewish community. Identify a timetable, responsible unit and funding. Give specific reasons for any refusal and consider partial disclosure.

6. Confirm the official address for KVR 20678 and reconcile the Jovarų Street and Stoties Street entries.

7. Provide any records held on burials of Antanavas Jews.

8. Buchaveckas (p. 27, n. 113) reports that police officer A. Jasiukynas shot Ch. Černiavskis's wife and infant on J. Ramanauskas's order, and that Ramanauskas ordered A. Vosylius to take their bodies to the Jewish cemetery. Ask the municipality and KPD to establish from records whether this is KVR 20678, whether its heritage documentation records graves of these or other 1941 victims, and what sources support the identification. Ask KPD whether the protection regime and signage reflect these findings and for the records it holds.

9. The KVR evaluation (pp. 2–3) records that human bones were dug up on the cemetery territory during construction in 1988 and that work on the reburial site was completed in 1992. It records that works began on the territory in 2020 under municipal permit LSNS-45-190716-00022 of 16 July 2019 and project 08.2.1-CPVA-R-908-41-0003, involving a stage, gazebos, playground equipment, an outdoor volleyball court, a car park, paths and utility networks. Please provide (a) the permit and plans showing the works within the cemetery boundaries, (b) KPD heritage conditions and approvals, (c) records of consultation with or approval by the Jewish Community of Lithuania, (d) records showing whether any human remains were found during the 2020 works and where any such remains were reburied, and (e) the funding source and the agreement with the Central Project Management Agency (CPVA). State in writing which of the requested records do not exist.

The maintenance grounds are Resolution I-763 paragraph 2, Article 6(41) of the Law on Local Self-Government and paragraph 2 of the maintenance procedure approved by Government Resolution 1207. Digitization is requested as a documentation and preservation measure. Apply the Law on the Right to Obtain Information and Re-use Data to the records requests where applicable.

The Lithuanian text governs in the event of a translation discrepancy.

Respectfully,
Grant Arthur Gochin

Pilviškių kapinių šaltiniai / Pilviškiai cemetery evidence

1. Pilviškiai, KVR 20678. Savivaldybės sąraše nurodyta Jovarų g., KVR vertinimo akte (§§6–7.5) – Stoties g. Neveikiančios kapinės, Pilviškių seniūnija. / Municipal list: Jovarų Street; the KVR evaluation §§6–7.5 gives Stoties Street. Inactive cemetery, Pilviškiai eldership. The heritage evaluation documents relocation and reassembly of surviving stones. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=fbcc926016d111f1a552c76556910e9c · https://kvr.kpd.lt/KvrWcf/LabbisServiceKvr.svc/GetDocument/7C630CA9-8987-4FEB-A747-EAF8715709CE

2. Pilviškių 2023 m. skaitmeninis katalogas / Existing 2023 digital catalogue. The applicant formerly chaired the organization that maintains the catalogue. Pareiškėjas anksčiau vadovavo šį katalogą tvarkančiai organizacijai. https://www.litvak-cemetery.info/database/2616099790

3. Kapinių priežiūra / Cemetery maintenance. I-763, paragraph 2; Local Self-Government Law, Article 6(41); Resolution 1207, maintenance procedure paragraph 2. https://www.e-tar.lt/rs/legalact/TAR.7D2F5D4C4DAC/ · https://www.infolex.lt/teise/DocumentSinglePart.aspx?AktoId=65125&StrNr=6 · https://www.e-tar.lt/rs/actualedition/TAR.856C6C36E369/SjHiXBUCPj/ · Official Seimas consolidation for 1 May–31 December 2026

4. Stanislovas Buchaveckas, „Holokaustas Vilkaviškio apskrityje: Pilviškių žydų bendruomenė ir jos likimas 1941 m.“, Genocidas ir rezistencija 2(30), 2011, pp. 15, 27, including n. 113. https://www.zurnalai.vu.lt/gr/article/download/37741/35455/99780

Teiginių ir šaltinių sąsajos / Claim-to-source concordance

1. Adresas, ribos ir prižiūrėtojas / Address, boundaries and caretaker. Annex 1, municipal list item 23 and KVR evaluation §§6–7.5. The two sources give different street names.

2. Inventorizacija / Inventory. Annex 1–2. The 2023 online catalogue contains seven entries. The KVR act records relocated stones and remains. The same marker and the same grave cannot be presumed.

3. Priežiūros pagrindas / Maintenance grounds. Annex 3, I-763 paragraph 2, Article 6(41) and the procedure under Resolution 1207.

4. Gyventojų įvertis ir galimos aukų kapavietės / Population estimate and possible victim graves. Annex 4 and Buchaveckas extracts, pp. 15 and 27, note 113. The source reports an order to take the bodies to the Jewish cemetery. Whether it is KVR 20678, and the location or survival of the graves, remain questions for the authorities.

Pilviškių skaitmeninis katalogas / Digital catalogue text extract

Public catalogue captured as text on 28 November 2026. The provider dates its fieldwork to 2023 and displays entries numbered 1–7. Its historical overview describes heavy damage and a memorial incorporating surviving stones. The KVR evaluation independently describes relocation. https://www.litvak-cemetery.info/database/2616099790

KVR 20678 — searchable extract of the heritage evaluation

The original pages follow. The selected Lithuanian excerpts below preserve the source wording.

PDF p. 2 · 1988 works and discovery of human remains

Pradėjus statyti kultūros namus (išlieti pamatai), buvo iškasta žmonių kaulų. Statybos darbai sustabdyti.

PDF p. 3 · Reburial and 2020 works

Perkeltų palaikų palaidojimo vieta baigta tvarkyti 1992 m. Šios vietos tvarkymo darbai suderinti su Lietuvos žydų bendruomenės kapinių tvarkymo komisijos pirmininku.

Šiuo metu teritorijoje yra vykdomi statybos darbai pagal Vilkaviškio r. savivaldybės 2019-07-16 išduotą statybos leidimą Nr. LSNS-45-190716-00022 bei 2019 m. suderintą statybos projektą „Viešųjų erdvių sutvarkymas Pilviškių miestelyje, pritaikant renginiams, fizinio aktyvumo didinimui“ Nr. 08.2.1.-CPVA-R-908-41-0003. 2020 m. pradėjus vykdyti statybos darbus, pirmiausia buvo iškasti ir išvežti 1988 m. statytų kultūros namų betoniniai pamatai. Pradėti statyti nauji statiniai: estrada, pavėsinės, vaikų žaidimų įrenginiai, įrengtos lauko tinklinio ir automobilių stovėjimo aikštelės, tiesiami takai, inžineriniai tinklai, nugriautas senasis transformatorinės pastatas.

Forma patvirtinta
Lietuvos Respublikos kultūros ministro
2011 m. birželio 15d. įsakymu Nr. ĮV-446
(Lietuvos Respublikos kultūros ministro
2017 m. kovo 29 d. įsakymo
Nr. ĮV-510 redakcija)

KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTO PRIE KULTŪROS MINISTERIJOS PENKTOJI

(nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sudarytojo pavadinimas kilmininko linksniu)

NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO VERTINIMO TARYBA
A K T A S

2020-07-20 Nr. **KPD-KP-533/2**

data

Vilnius

vieta

Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba (toliau – Taryba) s u d a r y t a

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2018-04-12 įsakymu Nr. Į-100

(teisės akto sudarytojas kilmininko linksniu, data, dokumento rūšis įnagininko linksniu, „Nr.“ ir jo registracijos numeris)

Taryba, s u s i d e d a n t i iš

pirmininko (-ės) **Mariaus Ėmužio** ir narių:

(vardas ir pavardė kilmininko linksniu)

Olgos Mastianicos-Stankevič, Neringos Markauskaitės, Eglės Bazaraitės, Dariaus Juodžio, Audronės Vyšniauskienės, Mingailės Jurkutės,

(vardai ir pavardės kilmininko linksniu, asmenis nurodyti per kablelį)

v a d o v a u d a m a s i Tarybos nuostatais, patvirtintais

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2019-10-17 įsakymu Nr. Į-279

(teisės akto sudarytojas kilmininko linksniu, data, dokumento rūšis įnagininko linksniu, „Nr.“ ir jo registracijos numeris, dokumentus nurodyti per kablelį)

n u s t a t o, kad:

1. Nekilnojamoji kultūros vertybė (toliau – vertybė) registruojama Kultūros vertybių registre (toliau – Registras) kaip:

[x] pavienis kultūros paveldo objektas (toliau – objektas)

[ ] kompleksinis objektas (toliau – kompleksas), kurį sudarantys objektai registruojami savarankiškai

[ ] kultūros paveldo vietovė (toliau – vietovė)

pažymėti tik vieną

2. Pavienis objektas yra: [x] vieta [ ] statinys [ ] kitas nekilnojamasis daiktas

(pažymėti tik vieną)

3. Komplekso dalys:

(kompleksą sudarantys objektai, jų kodai, priedo Nr.; objektus nurodyti per kabliataškį)

4. Vertybei suteikiamas pavadinimas su vardu ar vardais:

Pilviškių žydų senųjų kapinių dalis

(pilnas vertybės pavadinimas; vardas, vardai suderinami su pavadinimu)

5. Vertybei suteikiamas pavadinimas:

žydų senųjų kapinių dalis

(pagal Registro pavadinimų klasifikatorių)

6. Vertybė yra gyvenamojoje vietovėje ir (ne -) apima adreso objektą:

Stoties g.		
(gatvės pavadinimas ir jos tipas) (g., pr., bul., al., skg., aklg., skv., a., pl., kel., tak.)	(pastato) (Nr.)	(korpuso) (Nr.)

Pilviškiai (mstl.)	**Pilviškių sen.**	**Vilkaviškio rajono sav.**
(gyvenamoji vietovė ir jos tipas) (vs., k., geležˇ. st., mstl., m.)	(seniūnija)	(savivaldybė ir jos tipas) (r., m., sav.)

7. Vertybės **()** vertingosios savybės yra:

7.1.3.3. įvairūs mažosios kraštovaizdžio architektūros statiniai ir vaizduojamojo meno formos - **5 pilko tašyto šlifuoto granito antkapiniai paminklai su įrašais hebrajų rašmenimis** (-; seni paminklai surinkti iš kapinių teritorijos ir sustatyti ant perkeltų palaikų palaidojimo vietos, 4 antkapiniai paminklai pastatyti ant naujų betoninių postamentų, 1 antkapinio paminklo fragmentas atremtas į tvorelę, priešais paminklus yra dvi betoninės gulsčios plokštės, pastatytas naujas memorialinis paminklas, visa ši teritorija buvo aptverta nauja metaline tvorele, būklė gera; TRP 2-6; BR Nr. 1-2; FF Nr. 1-12, 20-21; 2015 m., 2020 m.);

7.1.3.4. žemės ir jos paviršiaus elementai - **Pilviškių gyventojų palaikai ir jų liekanos** (XX a. 9-to d-mečio pab. rasti palaikai iš suardytos kapinių teritorijos buvo perkelti ir palaidoti vienoje vietoje prie teritorijoje išlikusio seno ąžuolo P dalyje, perkeltų palaikų skaičius nežinomas; -; FF Nr. 2-5, 20-21; 2015 m., 2020 m.); **reljefas** (-; pakitęs, didžioji dalis teritorijos buvo suardyta, iškasinėta 1988 m. statant kultūros namus, transformatorinę ir planuojant jų aplinką; TRP 1; IKONOGR Nr. 1-14; FF Nr. 1-12, 13-19, 22-24; 2015 m., 2020 m.);

7.5. Faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes, įvykius - **Pilviškiuose žydai jau gyveno XVIII a. ir plėtojo savo tradicinius verslus ir kultūrą. XIX a. viduryje - XX a. pradžioje jie sudarė miesto gyventojų daugumą. Garsėjo kaip prekybos tarpininkai tarp Rusijos gubernijų ir Vokietijos. 1897 m. Pilviškiuose gyveno 1242 žydai (53 proc. miestelio gyventojų). Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Pilviškiuose būta 3065 gyventojų, iš jų 1774 - žydai. Po Pirmojo pasaulinio karo miestelio žydų bendruomenė sumažėjo. Pagal 1923 m. gyventojų surašymo duomenis Vilkaviškio aps. Pilviškių vls. gyveno 961 žydas (465 vyrai, 495 moterys). Tarpukario laikotarpiu nemažai vietos žydų emigravo į JAV, Pietų Afriką ir Palestiną. Bendruomenė turėjo sinagogą, mokyklas, vaikų darželį, biblioteką, dramos klubą, sionistines jaunimo ir sporto organizacijas, kapines. 1940 m. pradžioje Pilviškių žydų bendruomenė priglaudė apie šimtą žydų, kuriuos naciai išvarė iš Suvalkų krašto. Su jais kartu 1940 m. Pilviškių valsčiuje gyveno daugiau nei 1000 žydų. Antrojo pasaulinio karo metais ir sovietmečiu kapinės nebuvo prižiūrimos. Ilgainiui užaugo krūmynais, buvo visiškai apleistos. 1985 m. prie kapinių pietinio pakraščio pastatytas daugiabutis gyvenamasis namas. 1983 m. vykdant žemės naudmenų inventorizacijos lauko darbus, nustatyta, jog dalis kapinių sunaikinta, liko tik stačiakampio formos 0,05 ha dydžio šiaurinė kapinių dalis. 1988 m. senųjų žydų kapinių teritorijos šiaurinėje dalyje pradėtas statyti Pilviškių kultūros namų kompleksas, pietinėje dalyje pastatyta transformatorinė, prie kapinių teritorijos vakarinio pakraščio - vandens bokštas, buvo tiesiami inžinieriniai tinklai. Pradėjus statyti kultūros namus (išlieti pamatai), buvo iškasta žmonių kaulų. Statybos darbai sustabdyti. Bendromis pilviškiečių pastangomis**

buvo rastas prieš karą Pilviškiuose gyvenęs žydų tautybės žmogus - A. Gofmanas. Jam pritarus, statybos metu rastus žmonių kaulus nuspręsta perkelti į vieną vietą, prie senojo ąžuolo, įrengiant bendrą kapavietę. Palaikų perkėlimas buvo suderintas su LTSR Sveikatos apsaugos ministerijos Vilkaviškio rajono Sanitarine - epidemiologine stotimi. Perkeltų palaikų palaidojimo vieta baigta tvarkyti 1992 m. Šios vietos tvarkymo darbai suderinti su Lietuvos žydų bendruomenės kapinių tvarkymo komisijos pirmininku. Šiuo metu teritorijoje yra vykdomi statybos darbai pagal Vilkaviškio r. savivaldybės 2019-07-16 išduotą statybos leidimą Nr. LSNS-45-190716-00022 bei 2019 m. suderintą statybos projektą "Viešųjų erdvių sutvarkymas Pilviškių miestelyje, pritaikant renginiams, fizinio aktyvumo didinimui" Nr. 08.2.1.-CPVA-R-908-41-0003. 2020 m. pradėjus vykdyti statybos darbus, pirmiausia buvo iškasti ir išvežti 1988 m. statytų kultūros namų betoniniai pamatai. Pradėti statyti nauji statiniai: estrada, pavėsinės, vaikų žaidimų įrenginiai, įrengtos lauko tinklinio ir automobilių stovėjimo aikštelės, tiesiami takai, inžinieriniai tinklai, nugriautas senasis transformatorinės pastatas.

(apibūdinimas, būklė, nuoroda į pridedamą fiksaciją, aprašymo data; nurodyti per kabliataškį)

(Tarybos akto, kuriuo anksčiau nustatytos vertingosios savybės ir apibrėžtos teritorijos ribos, data ir Nr.*)

8. Žemiau nurodyti kilnojamieji daiktai, saugomi pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą, yra kultūros paveldo statinio vertingosios savybės:

(kilnojamosios kultūros vertybės, jų kodai; nurodyti per kablelį)

9. Nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje yra:

9.1. Pavienio objekto teritorijoje yra:

(pavienio objekto teritorijoje esantys vertingųjų savybių požymių turintys objektai; nurodomi per kabliataškį; arba priedo, kuriame jie pateikiami, Nr.)

9.2. Komplekso teritorijoje yra:

(komplekso teritorijoje esantys vertingųjų savybių požymių turintys objektai; nurodomi per kabliataškį; arba priedo, kuriame jie pateikiami, Nr.)

9.3. Vietovėje yra:

(į vietovę įeinančios vertybės, jų kodai; vertingųjų savybių požymių turintys objektai; nurodomi per kabliataškį; arba priedo, kuriame jie pateikiami, Nr.)

10. Vertybės vertingųjų savybių pobūdis ar jų derinys yra:

[ ] Archeologinis	[ ] lemiantis reikšmingumą		
[ ] Povandeninis	[ ] lemiantis reikšmingumą	[ ] tipiškas [ ] svarbus	[ ] retas [ ] unikalus
[ ] Mitologinis	[ ] lemiantis reikšmingumą	[ ] tipiškas [ ] svarbus	[ ] retas [ ] unikalus
[ ] Etnokultūrinis	[ ] lemiantis reikšmingumą	[ ] tipiškas [ ] svarbus	[ ] retas [ ] unikalus

komunistų partijos kooptuotų Pilviškių valdininkų ir įvairaus rango komisarų sąrašuose ėjo antraeiles pareigas[26]. Kai kurie žydai sugebėjo tapti nacionalizuotų savo buvusių parduotuvių ar įmonių vedėjais. Jei Pilviškių įmonei, kurioje dirbo daugiau žmonių, pagal bolševikų biurokratinės valdymo sąrangos principus prireikdavo komisaro, juo kartais skirdavo jaunesnį buvusio savininko žydo šeimos narį.

Labai skaudžiai žydai pajuto bolševikų prievartos poveikį savo gana autonomiškam švietimui[27]. Veikiausiai dėl švietimo sistemos sovietizavimo 1941 m. rudenį pasikeitė Pilviškių 2-osios pradžios mokyklos vedėjas. Tas pareigas perėmė R. Levinienė, o kiti du pedagogai liko dirbti. Jau 1940 m. lapkričio pradžioje jie turėjo surengti tris dienas trukusį pompastišką „Didžiosios Spalių Revoliucijos sukaktuvių" minėjimą[28]. (Panašios propagandinės klišės buvo brukamos ir lietuvių mokykloms.) Mokykloje neliko pamokų hebrajų kalba ir judėjų tikybos klausimais. Dėl antireliginės propagandos pusiau legaliai galėjo veikti ir žydų konfesinės mokyklos[29]. Dėl to padaugėjo Pilviškių progimnazijoje besimokančių žydų.

Lietuvą okupavusių bolševikų ir jiems talkinusių vietos aktyvistų politika ir veiksmai sustabdė ligtolinę pilietinės visuomenės brandą, priešino žmones tiek tautiniu, tiek socialiniu atžvilgiu. Tačiau dauguma Lietuvos gyventojų tokioms stalinistų užmačioms atsispyrė. Nėra duomenų, kad dėl bolševikų vykdyto žmonių supriešinimo 1940–1941 m. sovietų okupacijos laikotarpiu būtų pablogėję Pilviškių lietuvių ir žydų tarpusavio santykiai, kilę antisemitinių nuotaikų. Papildomą įtampą kėlė nebent tai, kad buvo nacionalizuoti keli lietuvių namai. Su jų panaudojimu kažkokiems „kolektyviniams" tikslams (veikiausiai ideologinės propagandos ar kuriant kažkokias arteles, kurių veikla dažniausiai įgaudavo karikatūrišką išraišką) buvo susiję keli žydų tautybės aktyvistai[30]. Tačiau tai, kaip galima suprasti iš turimos medžiagos, neturėjo poveikio antisemitizmui plisti. Mat iš žydų taip pat buvo atiminėjamos (nacionalizuojamos) įmonės ir namai. Bolševikai atėmė turtingesnių žydų žemvaldžių turtą ir nusavino žemę. Žydai, kaip ir lietuviai, veikė antisovietiniame pogrindyje[31]. Pogrindžio apraiškų turėjo būti ir Pilviškių žydų bendruomenėje, kurioje būta daug sionistinės pasaulėžiūros išpažinėjų (neaišku, ar kas iš jų pateko į NKVD nagus). Pagaliau lietuviai matė, kad 1941 m. birželį buvo tremiami ir Pilviškių žydai. Tremtinių sąrašuose atsidūrė keturios žydų šeimos, iš jų trys – Leibos Ušpitzo, Mošės Marksono ir Meiro Šimbergo – buvo ištremtos. Jekutielį Friedmaną, vieną iš buvusių „Tigro" fabriko bendrasavininkių, paliko kaip svarbų specialistą[32], be kurio būtų strigusi gamyba. Daugumai žydų, pasak žydų istoriko D. Levino, „naujoji santvarka blogino pragyvenimo lygį ir sunkino kasdienio išsilaikymo sąlygas"[33].

Tebėra abejonių dėl tikslesnio žydų skaičiaus Pilviškiuose 1939–1940 m. Kai kuriuose leidiniuose tas skaičius (ar procentas) yra padidintas. Pavyzdžiui, JAV išleistoje „Lietuvių enciklopedijoje" rašoma, kad nepriklausomybės laikotarpiu žydai sudarė pusę miesto gyventojų. Tai įvairiais metais sudarytų 1200–1500 žmonių. Kitur skaičius yra pernelyg sumažintas, pavyzdžiui, rašoma, kad 1939 m. Pilviškiuose gyveno tik 700 žydų[34]. Turima medžiaga leidžia teigti, kad Vokietijos–Sovietų Sąjungos karo išvakarėse Pilviškių valsčiuje kartu su 1940 m. atbėgėliais iš Suvalkų krašto galėjo būti šiek tiek daugiau kaip 1000 žydų. Dauguma jų gyveno Pilviškių mieste, kiti – geležinkelio stoties gyvenvietėje ir kaimuose. Tautinė valsčiaus gyventojų sudėtis pasikeitė 1941 m. pradžioje daugumai vokiečių repatrijavus į Vokietiją ir į Pilviškius iš Suvalkų krašto atkėlus keliasdešimt rusų[35].

kio klojimą[111], kuriame jau antrą parą buvo laikoma dauguma Pilviškių vyrų. Kai kurios merginos buvo vokiečių ir lietuvių išprievartautos. Kitaip nei vyrai, kuriems liepta nusirengti iki apatinių drabužių, merginos buvo šaudomos visiškai nuogos[112].

Kaip matysime iš straipsnio pabaigoje pateikiamų skaičių, liudytojai nurodė labai nevienodus duomenis, kiek rugpjūčio 29 d. nužudyta žmonių (nuo 150–200 iki 550). Turint omenyje paliktus gyvus darbininkus, tą dieną prie Baltrušių galėjo būti sušaudyta 300–350 Pilviškių, Vilkaviškio ir Suvalkų krašto žydų.

ŽYDŽIŲ IZOLIAVIMO YPATUMAI

Tipinis žydų getas Pilviškiuose nebuvo įsteigtas. Todėl beveik visos žydės moterys su vaikais daugiau kaip du mėnesius gyveno savo namuose. Žydų gyvenamieji pastatai nebuvo kaip nors atskirti ar apstatyti sargybiniais. Padėtis pasikeitė sušaudžius daugumą žydų bendruomenės vyrų. Naciai nutarė suglaudinti savo namuose tebegyvenančius žydus. Pačioje 1941 m. rugpjūčio pabaigoje ar rugsėjo pradžioje komendantas Martinas įsakė atlaisvinti daugumą žydų gyvenamų namų. Iškeliant moteris iš savo namų ir butų būta žiauraus elgesio ir net susidorojimo atvejų. Žiauriausias įvyko tuo metu Vilkaviškyje kalinamo Ch. Černiavskio namuose. Iš jų į kitą namą policininkai turėjo perkelti Ch. Černiavskio žmoną su kūdikiu. Moterį rado sunkiai sergančią ir gulinčią lovoje. Policininkų grupės vadovo J. Ramanausko įsakymu policininkas A. Jasiukynas, išsitraukęs pistoletą, moterį ir vaiką nušovė tiesiog lovoje. Paskui J. Ramanauskas liepė policininkui A. Vosyliui paimti iš žydo Goldbergo ūkio pastotę ir aukų kūnus nuvežti į žydų kapines (tada jos buvo už pusės kilometro nuo miesto)[113].

Rugsėjo pirmoje pusėje „moterys su vaikais turėjo gyventi tam tikruose jiems skirtuose namuose ir niekur nevaikščioti“[114]. Matyt, toks buvo komendanto Martino nurodymas, tačiau kokia nors speciali sargyba aplink žydams gyventi paliktus kvartalus nebuvo išstatyta. Su moterimis gyveno ir vyresnio amžiaus nedarbingi vyrai, seneliai. Turbūt ten pat gyveno žydai darbininkai, nes nėra duomenų, kad jie būtų buvę atskirai izoliuoti kur nors kitur[115]. Tad ir po pirmųjų masinių žudynių didesnė Pilviškių žydų bendruomenės dalis gyveno griežtomis sąlygomis, bet tokio muštro, koks tą rudenį buvo įprastas Lietuvos žydų getuose, nepatyrė. Dvi savaites ar kiek trumpiau gyvi likę žydai gyveno geto be sargybos sąlygomis. Matyt, naciai turėjo užtektinai pajėgų, leidžiančių kontroliuoti nevisiškai izoliuotus žydus, ar bent tikėjosi prireikus galintys tai daryti. Veikiausiai nuo išorinio pasaulio labiau atskirti moteris trukdė vermachtui dirbantys žydai darbininkai, gyvenantys su savo žmonomis ir vaikais.

MOTERŲ, VAIKŲ IR SENELIŲ ŽUDYNĖS

Moterys su vaikais buvo sušaudytos 1941 m. rugsėjo 15 d. tame pačiame Tilčės šile prie Baltrušių kaimo, kur anksčiau atgulė dauguma Pilviškių žydų bendruomenės vyrų. Ten, kaip minėta aprašant nacių organizacinius veiksmus vyrų egzekucijos dieną, iš anksto buvo iškasta duobė (griovys) moterims. Ji buvo ilgesnė nei vyrų (apie 25 m ilgio)[116], taigi buvo planuojama daugiau aukų. Kadangi antra duobė iškasta iš anksto, vadinasi, sušaudyti moteris, vaikus ir senelius buvo nuspręsta dar rugpjūtį. Tačiau vienu metu sunaikinti skirtingomis sąlygomis gyvenusius žmones (dauguma vyrų buvo laikomi klojime) stigo pajėgų net ir radus daugiau